

мали місце з давніх часів до XIX століття, безсумнівно відіграли вирішальну роль у становленні сучасної корекційної педагогіки в цілому і логопедії зокрема.

Література:

1. Авл Корнелій Цельс. О медицине / Пер. В.Н. Терновского и Ю.Ф.Шульца. – М., 1959. – С. 296.
2. Аристотель о частях животных / Пер. с греч. В.П. Карпова. – М., 1937. – С. 88.
3. Берник Т. Перші спроби надання допомоги особам з мовленнєвими порушеннями // Дефектологія. – 2004. – №3. – С. 48–52.
4. Гиппократ Коский. Избранные книги / Пер. с греч. В.И. Руднева. – М., 1936. – Т.1.
5. Гончаренко Семен. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
6. Єрмаков І.Г. Житєвий потенціал реабілітаційної педагогіки // Реабілітаційна педагогіка на рубежі XXI століття: Наук.-метод. зб. У 2-х ч.: – Ч.1. – К.: ІЗМН, 1998. – С. 53–66.
7. Засенко В. Проблеми оптимізації навчання осіб з порушенням слуху // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Наук.-метод. зб.: Вип. 9 / За ред. В.І. Бондаря, В.В. Засенка. – К.: Актуальна освіта, 2007. – С. 8–11.
8. Історія дошкільної педагогіки. Хрестоматія // Упорядники і автори вступних нарисів З.Н. Борисова, В.З. Смаль. – К.: Вища школа, 1974. – 316 с.
9. Історія педагогіки / За ред. доктора пед. наук професора М.С. Гриценка. – К.: Вища школа, 1973. – 447 с.
10. Корнев С.І. Перші нагадування про мовленнєві розлади у літературних пам'ятках Стародавнього Сходу та Азії // Хрестоматія з логопедії. Навчальний посібник / Шеремет М.К., Мартиненко І.В. – К.: КНТ, 2006. – С. 10–22.
11. Малишевський О.В. Пропедевтика інформаційної культури учнів 5–7 класів на заняттях з трудового навчання та художньої праці: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – К., 2007. – 313 с.
12. Марк Фабий Квинтилиан. 12 книг риторических наставлений / Пер. с лат. А. Никольского. – С.П.Б., 1834. – С. 2–3.
13. Медвідь Л.А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні. – К., 2003.
14. Одинченко Л.К. Допомога аномальним дітям в Україні (X-XX ст.)// Педагогіка і психологія. – 1995. – №2. – С. 120–126.
15. Сикорский И.А. О заикании. – К., 1989. – С. 3–4.
16. Шеремет М.К. Логопедична робота при дислалії: Матеріали до вивчення курсу „Логопедія”. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2004. – 47 с.

УДК 37(09)

Ореховський В.О.

ПРАВОВИЙ СТАН ТА ВНУТРІШНЄ СТАНОВИЩЕ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ У ПОЛЬСЬКО-ЛИТОВСЬКІЙ ДЕРЖАВІ ЗА ЧАСІВ ПРАВЛІННЯ СИГИЗМУНДА II АВГУСТА (1548 – 1572 рр.)

Анотація. Стаття присвячується проблемі стосунків між владою і церквою в польській мові - Литовська держава в другій половині століття XVI. Автор відзначає, що законна позиція ортодоксальної церкви на Українській території в 40-70 -ті роки 16 століття була не лише негативна. Проте, з іншої

сторони, протягом цього періоду було відмічено поступове поглибленням релігійної ворожнечі між католиками і представниками інших релігійних визнань. Це збільшило внутрішню ситуацію в країні, створило напругу в суспільстві, сформувало підґрунтя для майбутніх подій бурхливого 17 століття.

Аннотація. *Статья посвящается проблеме отношений между властью и церковью в польском языке - Литовское государство во второй половине века XVI. Автор отмечает, что законная позиция ортодоксальной церкви на Украинской территории в 40-70 -ые годы 16 века была не только негативна. Однако, с другой стороны, в течение этого периода было отмечено постепенное углублением религиозной вражды между католиками и представителями других религиозных признаний. Это увеличило внутреннюю ситуацию в стране, создало напряжение в обществе, сформировало подпочва для будущих событий бурного 17 века.*

Annotation. *The article is devoted of the problem of relations between the power and church in the Polish - Lithuanian state in the second half of the XVI century. An author marks that legal position of orthodoxy church on Ukrainian teritory in 40-70 th yearth of a 16 centuries was not only negative. However, from the other side, during noted period was marked the gradual deepening of religious enmity between catholics and the representatives of other religious confessions. It blew up the internal situation in the country, created tension in society, formed subsoil for future events of a stormy 17 century.*

XX – початок XXI ст. ознаменувалися багатьма подіями, що суттєво вплинули на долю людства. Протягом цього історичного періоду сталися дві світові та безліч локальних воєн, на політичній карті світу виникли нові державні утворення, поглибилося соціальне та економічне розшарування народів. Усе це свідчить про те, що людство вступило в епоху “великих стрибків та змін”. Пострадянські країни у цілому та Україна зокрема також відчувають ці зміни. До соціальних та економічних проблем додаються також і проблеми релігійні, подолання яких не менш важливе, адже без суспільного миру, взаємоповаги між представниками різних конфесій неможливе вибудовування стабільного майбутнього. Неабияку допомогу тут може надати звернення до історичного минулого, адже як стверджує відомий французький історик Ж. Ле Гофф, “День сьогоднішній розпочався вчора, майбутнє завжди зумовлене минулим” [9, 9].

Таким минулим для українського сьогодення є, зокрема, події вітчизняної історії II половини XVI ст. Саме в цих далеких часах беруть свій початок сьогоднішні реалії. Адже саме відтоді православна церква в Україні стає головним суб’єктом і об’єктом української історії, впливаючи на становлення політичного, економічного й культурного сьогодення.

Серед наукових праць, присвячених цьому питанню, хочеться відмітити маловідоме монографічне дослідження професора богослов’я Варшавського університету В.О.Беднова “Православна церква у Польщі та Литві [1], видане ще в 1908 р. Цінність цієї роботи полягає в тому, що історія Православної церкви Білорусі та України розглядається автором паралельно з аналізом джерела офіційного походження – зібранням законів Речі Посполитої “Volumina Legum”. Окремі аспекти церковної історії цього періоду знайшли відображення у працях А.Великого, Н.Н.Воєйкова, К.Зноско, А.В.Карташова, К.Панаса, М.Ф.Юрія [3-5;8;10;13] та ін. Але поза увагою дослідників залишалася церковна політика такої неоднозначної постаті в історії Польщі та України, як король Сигизмунд II Август.

За словами відомого дослідника історії церкви А.Г.Великого, ситуацію на Україні в середині XVI ст. визначали два головних явища – вплив латинського польського суспільства та проникання протестантизму й інших подібних ідей у цей простір [3, 192].

Розширення економічних, культурних та релігійних зв'язків Речі Посполитої із зарубіжними країнами готувало ґрунт для появи перших протестантських осередків на українських землях.

Рушійною силою реформаційного руху в Польсько-Литовській державі стала шляхта. Їй імпонували протестантські вимоги децентралізації церковної влади, секуляризації церковних земель, контролю мирян за духовенством. Реформація мала також прихильників і серед магнатів. Навіть королі захоплювалися протестантизмом.

Одним із найбільш яскравих представників династії Ягелонів, який “крізь пальці” дивився на поширення протестантських течій у Польщі та Литві, став король Сигизмунд II Август (1548-1572 рр.). Він зібрав протестантську бібліотеку, переписувався з відомими проповідниками протестантизму Лютером, Меланхтоном та Кальвіном. Ставши королем, Сигизмунд Август виголосив у сеймі знамениті слова: “Я не король вашого сумління” [2, 71]. Однак, слід зазначити, що, попри релігійний лібералізм, король залишався католиком. Його укази були скеровані на захист пануючої в державі релігії.

13 грудня 1550 р. він надає привілей католицькому духовенству, в якому обіцяє захищати та зберігати його права та привілії, переслідувати єретиків і не допускати їх у сенат і до державних посад [1, 85].

У 1551 р. за новим привілеєм Сигизмунд II Август урочисто обіцяє своїм королівським словом і підтверджує клятвою за себе і своїх наступників, що в майбутньому він “жодній людині грецького, або руського обряду, що є чужою по відношенню до католицької віри і церкви, не буде надавати ані жодних...переваг, ані допускати їх до таємних нарад, і в цьому відношенні він буде свято виконувати все, що затверджене привілеями його попередників і його самого” [там само, 89].

Однак реальні політичні події змушували короля бути більш гнучким і йти на поступки православним. Набіги татар на володіння Литовського князівства, успіхи Москви у Лівонській війні (особливо здобуття Полоцька), – усе це лякало короля, і з початком 60-х років він стає більш поступливим щодо вимог православної шляхти, яка була дуже незадоволена збільшенням військових зборів, а також безперервними походами [там само, 88].

За цих умов, на Віленському сеймі 1563 р. православна аристократія скористалася слушним моментом і почала домагатися відміни багатьох державно-релігійних обмежень. Головними з них були постанови Городельського сейму 1413 р., за якими тільки католики мали виняткове право займати посади каштелянів і воєвод та брати участь у роботі державної ради [10, 46]. А тодішній литовський князь Ягайло оголосив: “Якщо хто-небудь із шляхти або знатних руських прийме католицтво, то може користуватися тими самими правами, якими користувалися польські знатні роди”. Все це призводило до того, що частина представників руської аристократії приймала нову релігію, бажаючи користуватися королівськими привілеями. У 1416 р. Ягайло навіть писав на Констанцький собор, що “...якщо би він не був зайнятий багатьма війнами, то давно навернув би в католицтво русинів і всіх, хто тримався грецького обряду”. “За ревність у вірі,

туди і як взірець іншим можновладцям” папа призначив Ягайла вікарієм (намісником) у своїх володіннях [5, 73-74].

Хоча ці обмеження і не мали великого значення, однак вони викликали образу релігійного почуття православної шляхти. Ідеї Реформації, поширення протестантських рухів надали нової сили вимогам релігійної свободи і рівних прав усіх громадян у державі. Вимоги православної шляхти скасувати дискримінаційний Городельський акт 1413 р. були підкріплені, як уже зазначалося, важкими політичними обставинами для Польщі та Литви. За цих умов Сигизмунд II у 1563 р. скасовує положення Городельського акта про виключні привілеї католицької шляхти, урівнюючи в усіх громадянських правах з католиками “всіх прочих стану рицарського і шляхетського як литовського, так і Руського народу, одно би були всі віри християнської” [6, 142].

Однак, було б неправильно вважати, що скасування Городельського акта зрівняло православних із католиками. Православний митрополит і єпископи не мали права, як католицькі біскупы, засідати в сеймах та бути постійними членами Господарської ради. У 1568 р. митрополит Іона III Протасевич (1568-1576) звернувся до короля із проханням надати йому із єпископами грецького закону постійне місце з правом голосу в королівській раді такою ж мірою, як це було зроблено щодо вищої католицької ієрархії. Прохання це було відхилене; на нього було дано відповідь: “То його королівська милість на інший час відкладати рачить”. Така реакція Сигизмунда свідчить про те, що незважаючи на всі поступки, які робилися православному населенню, католики нізачо не хотіли визнавати православ’я за рівне своєму віросповіданню, вважаючи його тільки терпимим [1, 91].

Справжньою бідною для православної церкви стало існування інституту церковного права, за яким певній особі або установі надавалася сукупність прав та обов’язків щодо церковної посади і особливо до її заміщення (так званого патронату). Патронат надавав право польсько-литовським королям затверджувати осіб, що були обрані ієрархами та народом на вищі духовні посади. Зловживання цим правом завдало немалої шкоди Православній церкві. XVI ст. було в цьому плані однією з найбільш темних та гнітючих епох в історії Православної церкви в Україні. Митрополичі й єпископські кафедри діставалися людям негідним і часто аморальним. Беручи приклад з королів та князів, різні польські, литовські, українські магнати і шляхта також активно використовували право патронату над церквою в своїх мастьках і в сфері своїх впливів.

Із 1534 р. у Православній церкві розпочалася “торгівля” митрополичими престоломи. У королівській грамоті попередника Сигизмунда II, Сигизмунда I (1506 – 1548) вказувалося, що Луцький єпископ Макарій просив, «щоб ми обдарували його духовним хлібом; за нього промовляли королева Бона і князі, і ми дали йому митрополію» [11, 378; 12, 134]. Ставши митрополитом, Макарій II (1534-1555) ще за 5 років до своєї смерті продає митрополичий стіл неписьменному віленському скарбнику Стефану Белькевичу (1555-1568). Після Стефана митрополичу кафедру обіймав уже вищезгаданий Іона Протасевич, який також продав “достойнство архієпископське” шляхтичеві Іллі Кучі (1576-1579) [7, 67; 11, 378].

Була продана і Володимирська кафедра на Волині. У 1565 р. після смерті єпископа Іосифа королівська влада “сторгувала” цю кафедру майже одночасно двом претендентам: шляхтичу Івану Борзобогатому-Красненському та Холмському

єпископу Феодосію Лозовському. Між претендентами спалахнула справжня війна. Феодосій навіть привів із собою 200 чол. кінноти, 300 чол. – піхоти і 9 гармат. В ході бойових дій та подальшої судової тяганини переміг урешті-решт Феодосій [8, 726]. “Ображений” І.Борзобогатий-Красненський отримав у 1567 р. Луцьку кафедру і три роки керував нею, залишаючись світською людиною, і тільки пізніше прийняв сан, щоб не залишитися без цього “хліба духовного” [там само, 726].

Зрозуміло, що наслідком такої політики щодо Православної церкви католицьких урядових кіл та й самого короля було приниження її престижу: православне населення оголошувалося схизматами. За таких обставин розпочалася активна колонізація місцевого населення. Цьому мала сприяти активна діяльність католицького ордену єзуїтів, представники якого з'явилися у Польщі в 1564 р., а через 5 років, у 1569 р., в Литві. 1569 рік став роком укладення славнозвісної Люблінської унії, за якою Польща і Велике князівство Литовське були об'єднані в одну державу – Річ Посполиту, з одним королем, спільними сеймом та сенатом. Православній церкві на українських землях, що включалися до складу – «Польської корони» гарантувалися вільне сповідання віри, вживання “руської” мови в офіційних документах, а також права і вольності, якими користувалися католики [6, 142-143].

Безумовно, це мало певну мету: міцніше пов'язати із Польщею українські землі. А цього можна було досягти тільки шляхом конфесійного миру, що сприяв би державній цілісності й могутності Речі Посполитої.

Таким чином, перебільшувати релігійну толерантність часів Люблінської унії було б недоречно. Адже це не мало нічого спільного із щирим виявом пошани до інших релігійних течій. Знаменними плані щодо цього стали слова короля Сигизмунда Августа, сказані ним в останній день Люблінського з'їзду 1569 р.: “Тепер, коли на з'їзді затверджена політична унія, я хочу подумати про відновлення єдності у вірі, єдності релігійної, тобто панування єдиної римської церкви” [8, 727]. І це зрозуміло, адже і католицькі вельможі, й сам король керувалися тверезим політичним розрахунком зберегти внутрішній спокій у такій багатонаціональній та багатоконфесійній державі, якою на той час була Річ Посполита.

Але після смерті Сигизмунда II Августа у 1572 р. виявилось, що тільки авторитет покійного короля стримував релігійну ворожнечу. І хоча влада намагалася бути розсудливою і обережною в проведенні релігійної політики, однак під тиском католицької ієрархії поступово «скочувалася» до ідеї побудови моноетнічної та моноконфесійної держави.

Отже, 1) правове становище православної церкви в Україні у 40-70-х рр. XVI ст. не було однозначно негативним; 2) однак досить часто спостерігалася різниця між становищем православних де-юре та їхнім життям де-факто. За словами відомого дослідника історії української православної церкви І.Власовського: “Практика життя часто далеко розходилася з правовими нормами, що можна було спостерігати і за актами повторного видання королівських грамот та привілеїв в оборону та підтвердження прав Церкви, порушуваних урядами і особами, і також, як побачимо далі, королем” [6, 146]; 3) на внутрішнє життя Православної церкви негативно впливало також і сумнозвісне право патронату. Саме воно сприяло тому, що за королівськими призначеннями на вищі церковні посади призначалися не гідні цих чинів. Це поглиблювало прірву між віруючими та церковною ієрархією. Позиція католицьких біскупів та польської шляхти ще більше загострювала суперечності між представниками різних релігійних конфесій. Усе це

підривало внутрішній спокій у країні, створювало напругу в суспільстві, формувало підґрунтя майбутніх подій буремного XVII ст.

Література:

1. Беднов В.А. Православная церковь в Польше и Литве (по Volumina Legum).- Мн.: Лучи Софии, 2002.– 432 с.
2. Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення. – К.: Критика, 2004. – 463 с.
3. Великий А. З літопису християнської України. – Т.3.– Львів: Місіонер, 1998.– 280 с.
4. Воейков Н.Н. Церковь, Русь и Рим. – Мн.: Лучи Софии, 2000.– 656 с.
5. Зноско К. Исторический очерк церковной унии. – М.: Мартис, 1993.– 234с.
6. Історія релігії в Україні: у 10 т. – Т.ІІ. Українське православ'я / За ред. проф. П.Яроцького. – К., 1997. – 376 с.
7. Історія релігії в Україні: у 10 т. – Т.ІV. Католицизм / За ред. проф. А.Колодного. – К., 2001. – 598 с.;
8. Карташев А.В. История Русской церкви: В 2 т.– М.: ЭКСМО-Пресс, 2000.– Т.1. – 846 с.
9. Ле Гофф Ж. Рождение Европы. – СПб.: Александрия, 2007, – 398 с.
10. Панас К. Історія Української церкви.– Львів: НВП “Трансінтех”, 1992.– 160 с.
11. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2 т.– К.: Либідь, 1993.–Т.1.– 640 с.
12. Федорів Ю. Історія церкви в Україні. – Львів: Свічадо, 2001. – 362 с.
13. Юрій М.Ф. Соціокультурний світ України. – К., Кондор, 2004. – 738 с.

УДК 378.111

Орлов А.О.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТУДЕНТІВ І ЗАКОНОМІРНОСТІ ЇХ СТАНОВЛЕННЯ ЯК МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

***Анотація.** У статті розглянуті психологічні особливості студентів і закономірності їх становлення як майбутніх менеджерів. Необхідність створення психолого-педагогічних умов формування вмінь та навичок самостійної, наукової, дослідницької, винахідницької діяльності, виховання культури, професійного мислення та професійної готовності майбутнього менеджера.*

***Аннотация.** В статье рассмотрены психологические особенности студентов и закономерности их становления как будущих менеджеров. Необходимость создания психолого-педагогических условий формирования умений и навыков самостоятельной, научной, исследовательской, изобретательской деятельности, воспитания культуры, профессионального мышления и профессиональной готовности будущего менеджера.*

***Annotation.** In the article psychological features of students and conformity to law of their becoming as future managers are considered. The necessity of creation of psychological and pedagogic terms of forming of abilities and skills of independent, scientific, research, inventor activity, culture education, professional thought and professional readiness of a future manager.*

Формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності визначається всією навчально-виховною системою ВНЗ. Рівень сформованості